

הקשר הימי לנהריה בעת שהעיר הייתה נתונה במצור יבשתי

קטע מזיכרונותיו של יוסף פריזם וקטעים ממצגת מאת נילי פחטר על נהריה וסביבתה בתש"ח המוקדשת לבן-עמי פכטר ז"ל, מג"ד גדוד 21 בחטיבת כרמלי וחלל שיירת יחיעם

הערת מערכת: בין הפעילויות הימיות במאבק לעצמאות ישראל נמנית גם קיום הקשר בדרך הים עם העיר נהריה שהייתה נתונה במצור יבשתי כחודשיים באביב 1948. השירות הימי קשור לפרשה בהפעלת הספינה 'חנה סנש' במשימת העברת נשק ותגבורת לחוף נהריה ופינוי ילדים מהאזור. להלן עדותו בנושא של יוסף פריזם, חבר בכיתה הימית שהפעילה את "נמל נהריה" בתקופת המצור. מובאים כאן רק החלק מזיכרונותיו הקשורים במצור ובקשר הימי, מתוך כתבתו המפורסמת באתר של בית ליברמן – מוזיאון לתולדות העיר נהריה (את הכתבה במלואה ניתן למצוא ב: <http://www.museum.rutkin.info/node/388>). היא כוללת בנוסף פרטים על הגעת אוניות המעפילים לנהריה וקרבות היבשה באזור במלחמת העצמאות). הכיתה הימית מנתה שמונה בוגרי הפלוגה הימית של הפועל בנהריה – "הימיה", כולם כבני 17.

בתאריך 18.3 חיבלו ערביי עכו ברשת החשמל. כאשר באו 4 עובדי חברת חשמל לתקן זאת, עם ליווי 2 שריוניות בריטיות, הם נרצחו יחד עם 5 שוטרים בריטיים. בזאת הופסק הקשר היבשתי לנהריה, והחל הקשר הימי בין חיפה לנהריה. את ארבע גופות היהודים העבירו הבריטים לנהריה, סירת מנוע של "עוגן" באה לנהריה, אנחנו העמסנו את הגופות על הסירה. בין המגויסים הוקמה הכיתה הימית בעיקר מבוגרי הימיה, שעסקה פרט לביטחון, בשעת הצורך בעבודה בים, בכל חורף 48 בקור הגדול. היינו לילות שלמים עם בגדי ים בים, פרקנו והטענו מצרכים שונים, כולל תושבי נהריה ששטו או חזרו מחיפה.

היה בנהריה גנרטור חרום קטן שסיפק חשמל בצמצום, ועבד עד 10.30 בלילה. לכל משפחה הותר להשתמש בנורה אחת עד 40 וואט, הסולר לגנרטור הגיע בחביות בדוברות, היינו זורקים את החביות שהיו צפות לים, ובשחייה דוחפים אותם לחוף, שם הוציאו אותם, בדוברות הגיעו כל המצרכים שהתושבים הזמינו, כולל החנויות, ויסלחו לנו בעלי החנויות, אחרי שזרקנו את כל החביות עם ידי סולר, עלינו על הדוברה ופתחנו את חבילות החלבה הגדולות, ואכלנו להנאתנו עם ידי הסולר. בתקופה זאת הדפיסה המועצה המקומית בולי דואר, עם כתובת "הגליל המערבי במצור", בולים שנהיו יקרי המציאות. באחד המשלוחים נגררה סירה מחיפה עם נשק וחומר נפץ "שידית" – אבקה ורודה. סירה זאת התמלאה מים ושקעה מול חופי שבי ציון, למחרת הגיע צוללן של "עוגן". ואנחנו סובבנו את מנוע האוויר לצלילה שלו, הוא הרים את הסירה, כל הנשק הורם, אולם כל האזור הסריח מהשידית הרטובה, מקרה משעשע היה לנו עם ההגאי של הגוררת מקס זילברברג, בוקר קר בשש בבוקר, בים שקט, הורדנו אותו יוחנן ואני בסירת חתירה קטנה לחוף. לפתע גל קטן הפך אותנו, מקס יצא לחוף, והוציא מהכיס מעל 200 לירות, סכום עצום בימים ההם, שם אותם על לוח המודעות של הימיה לייבוש, עד אז לא ראינו סכום כסף גדול כזה, אנו קיבלנו אז 2 לירות לחודש משכורת כחיילים.

בתאריך 17.3 תוכננה שיירת נשק ערבית מבירות לחיפה, הוכן לה מארב מול קיבוץ עברון, הגיעה משאית ערבית גדולה, ופתחו עליה באש, נהרגו מספר ערבים, אולם זאת לא הייתה שיירת הנשק שהגיעה מאוחר יותר, כאשר הבריטים היו כבר במקום. כך ששיירת הנשק הושמדה ע"י מארב חפוז שהוקם בקריית מוצקין.

היום הקשה והטרגי ביותר היה 27.3. בהסכם לחילופי שיירה עם הערבים, יצאה בתאריך 26.3 שיירה שלנו מחיפה לנהריה, והמשיכה לקיבוצי הצפון, מצובה, אילון וחניתה, בנהריה הוחלט לשלוח את השיירה ליחיעם למחרת, יום שבת 27.3, בשעה 14.00. השיירה יצאה לדרך, בה מג"ד גדוד 21 בן עמי, מפקד השיירה איתן זייץ, כל השיירה מנתה 90 איש. ליד כברי השיירה הותקפה, לאחר קרב קשה נהרגו 47 חללים, בהם 4 חברינו בני נהריה: ברטי רוזנבלט בן 17, חיים גוזמן בן 21, ומשה ועליזה שיינרמן בני 20, 18. אנו יצאנו עם הנשק העלוב להבטיח את הניצולים, שהגיעו בחלקם לנהריה. את הגופות המרוטטות הביאו הבריטים לנהריה. כולם הונחו בבית ינקלה כץ המכונאי בביתו, ליד בית הקברות, מראה נוראי, כל זאת כאשר היישוב במצור, וסכנת התקפה ערבית כל יום.

יום לפני ליל הסדר, קיבלנו לפסח כמות יפה של מצות לחג, ובאותו יום הודעה משמחת ראשונה אחר חודשים קשים ועצובים-חיפה שוחררה.

בכל התקופה הזאת היו בנהריה ובקיבוצי הגליל המערבי, חלק מגדוד 21 של חטיבת כרמלי, בקיבוצים חיילים מעטים של הפלמ"ח, ואנו חיילי צידוני המעטים במקום. עם מעט מאוד נשק. לקיבוצים הגיעה מעט הספקה בהטלה מפייפרים, או בשיירות רגלי בלילות. בתחילת חודש מאי הגיעה לנהריה מהקריות פלוגה מגדוד 21 שעברה רגלי בין כפרי הערבים, והתקבלו בשמחה על ידי תושבי נהריה. והעלו במעט את מצב הרוח במקום, הם שוכנו במחנה הבריטי המוזנח בדרום ליד בית העלמין.

החיים בנהריה נכנסו לשגרה של המצור, מ-1500 תושבים נשארו בערך כ-1300 אמיצים, כולם נרתמו לשמירה בלילות. עזרה בים עם הגעת דוברות ההספקה, ועזרה הדדית בכל שטח ונושא. בתאריך 13.5 הגיעו אלינו ארגזים גדולים עם נשק חדש ארוז בנייר פרגמנט. לנו הגיעו רובים צ'כיים ומקלעי שפנדאו, שנקראו בהמשך -מ.ג.34 או מג"ד, וארגזי תחמושת, עם 1000 כדור בארגז. שמחה ללא גבול, ירדנו לשפת הים למטווח עם הכלים החדשים. באותו לילה ולמחרת עם הנשק החדש נכבשו הכפרים הערביים אכזיב, בסה וסמריה. יומיים לאחר מכן נפרץ הכביש בעכו, והעיר הערבית עכו נכבשה לאחר מספר ימים.

כשלושה חדשי מצור קשים עברו עלינו. נהריה נשמה לרווחה. תוך כדי לחימה הגיעה לנהריה האנייה "חנה סנש" ששופצה במספנת עוגן, והביאה עוד חיילים של חטיבת כרמלי ופינתה את הילדים מהקיבוצים הנצורים, שהדרך אליהן נפרצה.

ההקדמה של נילי פחטר למצגת שכתבה המוקדשת לבן-עמי פכטר ז"ל:

בן עמי עלה עם גרעינו לחניתה בנובמבר 1938. נבחר לתפקידים כמו מזכיר חוץ וגיזבר בערך בשנת 1941, ריכוז חוץ, ריכוז ועדת הביטחון של ה"חבר" (כשהיה בן 26), סיים קורס מ"מים בהגנה ב- 1942, כינויו בהגנה היה "אהוד", בשל כישרונותיו המובהקים נדרש בן-עמי לרכז את ענייני הביטחון בחבר הקבוצות ונלקח מהקיבוץ ב- 1944 לעבודת ביטחון בגוש, בהגנת הנקודה כסגן המפקד ואח"כ כמפקד החבל.

התמונות רואים את מראות אותם הימים בנהריה והסביבה ואת אנשי הדודו.

רבות מהתמונות נמצאו באתר ספריית אוניברסיטת חיפה, שם נמצאים אוספי תמונות של הדודו 21 ושיירת יחצט, יוסף פריזט, ומאיר אנדריאס:

http://digitool.haifa.ac.il/R/G9BEKA8B71UR4X8LJ1BGR8LGCLLXUI7VGKI6GQ3C4R9HN24AJR-02899?func=results-jump-page&set_entry=000021&result_format=002

כמו כן, הכנסתי תמונות מדיסק עם אוסף התמונות של אנדריאס מאיר שקיבלתי מאורי פונדק, בנו של יצחק פונדק, מ"פ פלוצה 1 בדודו 21 אשר כונה "פוצל".

על אנדריאס מאיר ואוסף התמונות: האב אוטו מאיר, הביא מצלמת לייקה לפלסטינה שעברה אח"כ בירושה לבנו אנדריאס. כאשר ביקר האב לראשונה בפלסטינה ב- 1935 לבדיקת התנאים במקום, צילם תמונות רבות. אנדריאס המשיך במסורת זו וצילם אוסף מגוון במשק שלו ובמסגריה. כבעל מקצוע קבל אנדריאס הזמנות עבודה שונות מחוץ לנהריה וגם שם צולם חלק מהאוסף. חלק אחר מתייחס לחיי היום יום בנהריה. כאשר התגייס אנדריאס בשנת 1948 לקח את המצלמה לצבא וצילם מהרכב המשוריין בו הוצב. התמונות צולמו באקראי - ללא שיטה מנחה, בין השנים 1934 - 1945. רק בשנים האחרונות התחיל אנדריאס לעשות סדר באוסף התמונות שלו. חברים תמכו, מקצוענים יעצו ותמונות ממקורות שונים הושאלו והועברו לאוסף. מתוך האוסף הגדול, בנה אנדריאס בעבודת נמלים את האוסף שקוטלג וחולק ל - 15 קטגוריות.

על כל תמונה יש תאור אותה נתן בעל האוסף. רוב התמונות הן מהאוסף של אנדריאס מאיר.

כתב יד = תוספות של

מהספריו של אנדריאס מאייר לתמונות הקאות: תכנית החלוקה של האו"ם מ-29.11.1947 השאירה את נהריה מחוץ לתחומי ארץ ישראל. הערבים הגבירו את פעילותם העויינת סביב לנהריה והטילו מצור על המושבה. במשך חודשיים ימים, 17.3.1948 - 14.5.1948, לפני פרוץ מלחמת העצמאות, היתה נהריה נתונה במצור יבשתי מלא ורק דרך הים ניתן היה להגיע אליה. סירות מנוע והנגררת "מעונה" הגיעו מספר פעמים בשבוע מחיפה לנהריה כדי להעביר דואר, נוסעים וסחורות. לקראת חג הפסח ב-1948 הגיע מחיפה משלוח גדול של מצות, מכוונות וכלי עבודה לבניית מזח בחוף נהריה עבור כלי השיט הללו. פעולות ההעמסה והפריקה של הנגררת "מעונה" נעשו ע"י תושבי נהריה, שגויסו לכך ובעיקר ע"י בחורים צעירים אנשי הימיה, שהוכשרו לכך מבעוד מועד. אנשי הימיה היו אלה שעזרו גם בהורדת המעפילים מהאניות, תמונות רבות מנציחות מעמד מרגש זה. מכיון שחסר היה מעגן מסודר לספינות, נבנו אמצעי גישור שונים (רמפות מעץ) להעברת אנשים, סחורות ובעלי חיים מהספינה אל החוף או להיפך. במזג אויר סוער כאשר ה-"מעונה" לא יכלה להתקרב לחוף, אוכסנו סחורות חיוניות שונות כגון נפט בפחים אשר הושלכו לים. אנשי הימיה קפצו למים הקרים ובשחיה קרבו את הפחים לחוף שם עזרו תושבים נוספים להעלותם לחוף מבטחים. כיתת הימיה שעסקה בפעילות זאת מנתה 8 אנשים צעירים, ביניהם היה גם אנדריאס מאייר, רק 5 מהם שרדו את מלחמת העצמאות. בתקופת המצור על נהריה הוחל בבניית המזח הימי. אבל הוא הושלם רק אחרי 14.5.1948 כאשר הדרך היבשתית לנהריה נפתחה לתנועה. היה זה ביום העצמאות כשהאניה חנה סנש הגיעה לחוף נהריה ועל סיפונה חיילים יהודים. ביום שלמחרת פלשו 5 צבאות ערב לישראל. החלה מלחמת העצמאות שנמשכה עד להכרזת שביית הנשק ב-1949.

שתי ספינות עם נוסעים ודברי דואר מגיעים מחיפה לחוף נהריה. אביב 1948.

באביב 1948 מה-17.03 עד ה-14.5 נהריה הייתה מנותקת מהארץ אספקה ונוסעים הועברו מנמל חיפה דרך הים

נוער נהריה מהימייה בים סוער.

ספינות עם נוסעים ודברי דואר מגיעים מחיפה לחוף נהריה. אביב 1948.

כאן רואים באיזה צורה הם פורקו והובאו לחוף על סירה של הימיה של נהריה.

סירה של הימייה מורידה נוסעים כאשר נהריה נותקה באביב 1948.

סירה מגיעה מחיפה. נוסעים יורדים מהסירה בעזרת סירות של ימיית נהריה, אביב 1948. בחזית מימין הינץ לטר (במשקפיים) מזכיר המועצה המקומית על ידו גרשון טץ ראש המועצה

סירה של הימייה מורידה נוסעים כאשר נהריה נותקה באביב 1948.

שרות נוסעים בין חיפה לנהריה באביב 1948 כאשר נהריה הייתה מנותקת והעמסת גופות ארבעת עובדי חברת החשמל על סירה להעברתם לקבורה בחיפה, 1948

הורדת נוסעים על ידי סירות של הימייה באביב 1948 כאשר נהריה הייתה מנותקת מהארץ והקשר היחידי לעולם החיצון היה דרך הים מנמל חיפה.

מפרקים אספקה באביב כאשר נהריה נותקה באביב 1948. האשה מקרוב היא טרודה אינשטיין ממכבסת אינשטיין.

"נמל" נהריה באביב 1948. מתנדבים מושכים משא כבד אל החוף.

מתנדבים ב"נמל נהריה" באביב 1948. הקבוצה מימין, יוסטוס מאיר, מקס מאנליין, (ברקע) קויצכן זליג, גדעון הירשפלד, אסתר מאיר.

מתנדבים על חוף נהריה ע"י סכנת הסירות באביב 1948. מירים באר, אסתר מאיר, אושי פולין.

מהאוסף של מאיר אנדריאס

יוסי פריזם כתב: בשנת
1951 נפגשנו במקרה
ברחוב שארית חברי
הכיתה הימית: 5 שנשאר
בחיים מתוך 8 חיילים
מהמצור בשנת 1948,
אנדריאס רץ הביתה הביא
מצלמה והנציח מפגש זה.
וזאת התמונה.
החמישה מימין דן
אטלינגר. פרנטה כהן, יוסי
פריזם, מתי ווידנבאום
ואנדריאס מאייר.

הספרים *לְתַחוּנָה אִימִין*:
אנדריאס מאייר כתב:
כיתת הימאים המפעילים
את "נמל נהריה" באביב
1948 כאשר נהריה הייתה
מנותקת מהמדינה.
משמאל אנדראס מאיר,
מרטין ווידנבאום, יוסי
פריזם, פרנטה כהן, אוטו
אטלינגר, שלושה אחרים
לא שרדו את מלחמת
העצמאות: חנוך קראמר,
יוחנן רילף ויצחק
רוזנהיימר נפלו.

זוגות אופניים בחזית של "נמל נהריה" באביב 1948 כאשר הגליל המערבי היה מנותק מהארץ.

מפרקים אספקה מדוברת שקראו לה "ממעונה" (בערבית) על חוף נהריה אביב 1948.

פירוק אספקה מהמעונה בחוף נהריה אביב 1948.

מעונה (סירת גשר) ריקה לאחר פירוקה. אביב 1948.

פירוק אספקה מהמעונה אשר נגררה על ידי ספינת גרר שניראת מחכה ברקע.

"נמל" נהריה באביב 1948. מפרקים מעונה (סירת גשר) בים מאות שקט. סירת המנועה שמשכה את המעונה עוגנת על ידה.

ה"דובר" על חוף נהריה בזמן רוחות מזרחיות כאשר אין גלים. כאן כל עדר הפרות של קבוץ געתון של מעל 20 פרות מועמס על מנת להובילם לחיפה ומשם לקיבוץ נאות מרדכי.

ירידה מהמעונה אביב 1948. האיש במשקפיים הכהות במרכז הוא ישראל קרסנסקי, "המאז" (מפקד אזורי) בהגנה.

מהאוסף של מאיר אנדריאס

אספקה לחוף נהריה אשר נשלחו מחיפה באביב 1948. משמאל מר. רטהאוס בעל מפעל לייצור גבס.

מפרקים חביות נפט וחבילות מצות מהמעונה לקראת פסח 1948. בים סוער כשלא יכלו להתקרב למזח, זרקו את החביות המלאות מעל הספון והם נדחפו לחוף על ידי שוחים מתנדבים.

באביב 1948 כאשר נהריה הייתה מנותקת, נבנה מזח על מנת לעגון לידם סירות שהגיעו עם מטענים מנמל חיפה ולפרק אותן מסחורות. כאן רואים תחילת הבנייה על קרקע יבשה. כאשר נפתחו כבישי הגישה לנהריה ב15.05.1948 המזח טרם הושלם. עד אותו תאריך היה צורך לפרק את הסחורות על החוף הפתוח דבר שגרם לקושיים רבים.

מנוף וקומנדקר על גבי דוברת לפני הפירוק. המנוף שימש לבניית מזח בשביל סירות שהגיעו מחיפה.

